

Sermo pro sancto Hieronymo 5

Pričujoča pridiga oz. panegirik (slavilni govor) je peta izmed desetih pridig o sv. Hieronimu, ki jih je med letoma 1392 in 1408 napisal (najverjetneje pa z njimi tudi javno nastopil) koprski humanist Peter Pavel Vergerij Starejši (1392–1444). Njegovi govori slovijo kot najzgodnejši primer humanističnega obujanja klasične retorike na področju hagiografije. Kot v pričujoči pridigi opozori sam, se Vergerij tako oddalji od srednjeveške tradicije sholastičnih pridig, katerih oblika je temeljila na shematizirani razlagi svetopisemske vrstice, ki je stala na začetku pridige. Namesto tega se Vergerij povsem osredotoči na Hieronimovo življenje in njegova izredna dela, pri čemer poleg njegove askeze v ospredje postavlja predvsem intelektualne dosežke. Bolj kot odmaknjeni sporjeden puščavnik je svetnik prikazan kot neutruden pisec, prevajalec in učenik, ki je vse svoje moči usmerjal v dobro Cerkve in njenega občestva, hkrati pa se je v svojem stilu lahko kosal s samim Ciceronom.

Panegiriki so za slovensko področje zanimivi tudi zaradi Vergerijeve utemeljitve čaščenja sv. Hieronima: šlo naj bi za starodaven družinski običaj, ki so ga bili vajeni že njegovi starši in predniki, kasneje pa je njegova družina začela častiti Hieronima kot svojega zavetnika zaradi njegovega posredovanja zanje v času vojn med Benetkami in Genovo, ki so prizadele tudi Koper. Leta 1380 naj bi Genovčani Koper povsem opustošili, Vergerijevi družini pa je uspelo pobegniti v Čedad, pri čemer naj bi med begom nad njimi bdela sam Hieronim. Kot Vergerij navaja v enem od svojih pisem očetu,¹ se je sam zato odločil, da bo v zahvalo za pomoč svetnika ob njegovem prazniku 30. septembra vsako leto počastil s panegirikom.

Danes je ohranjenih deset Vergerijevih panegirikov v čast Hieronimu. Nekateri izmed njih so datirani, kot npr. pričujoči govor, ki naj bi nastal leta 1392 in je bil po navedbah urednika izdaje Vergerijevih *Sermones*, Johna McManamona, namenjen benediktinskim menihom (neopredeljenega) samostana v Padovi.² Nekateri avtorji trdijo, da gre morda za prvega med Vergerijevimi govori, a njihov vrstni red danes ostaja neznan.³ Vsaj z dvema izmed ohranjenih panegirikov naj bi Vergerij nastopil v Kopru ali njegovi bližnji okolici.

Najodličnejši gospodje, najboljši očetje, z vašim blagohotnim privoljenjem se bom sedaj nekoliko oddaljil od ustaljenega načina pridiganja: izpustil bom biblijski verz (to navado današnji

¹ Ep. 79. Glej: *Epistolario Di Pier Paolo Vergerio, a Cura Di Leonardo Smith*, Rim: Tipografia del Senato, 1934, 186–187.

² Morda gre za samostan pri sv. Justu. McManamon, John. 1999. *Pierpaolo Vergerio the Elder and Saint Jerome* Tempe: Center for Medieval and Renaissance Studies, 138–139.

³ Robey, David. 1973. P. P. V. The Elder: Republicanism and Civic Values in the Work of an Early Humanist. *Past & Present* 58: 37. Standardno številčenje govorov se zgleduje po McManamonovi izdaji.

pridigarji sicer že opuščajo)⁴ in se takoj na začetku priporočil preslavni devici z besedami: Zdrava, Marija (itn.).

Danes vam ne bom pridigal kot običajno, preslavni možje, o književnosti, prav tako ne o vojnih zadevah, ki nam, pa naj so bile še tako težke, budijo prijetne spomine, pa tudi ne o dejavnostih, ki se tičejo bodisi javnega prava bodisi zasebnega prava. Namesto tega bom govoril o veri in svetosti. Prav tako se ne bojim, najboljši možje, da bi me, ker sem napovedal, da bom spregovoril o veri, poslušali manj pozorno. Poznam vašo vdano pobožnost, skromnost in vero; in že davno je vsepovsod znano, da ste, pa čeprav se v celotnem življenju z največjo vnemo posvečate plemenitim opraviлом, na prvo mesto vseeno vedno postavljali Božje postave in svete obrede.

Če je torej tako, kot je pravilno mislil Tales, in sicer da pred Bogom ni mogoče skriti svojih besed in dejanj niti ne misli,⁵ se vam ne zdi, da mu bo drago, da ste se v tolikšnem številu zbrali med temi svetimi zidovi, da bi slišali pridigo o njem in o njegovih svetnikih? Resnično so lahko ljudje Bogu v veselje (če si mislimo, da imajo lahko čustva kakršen koli vpliv nanj), kadar vidi, da so njihova dejanja v odnosu do njega njemu pobožna, pravična, sveta in verna. Takšno ravnanje je pravično in se od nas pričakuje, kot se lahko prepričamo iz naslednjega. Če smo namreč pripravljene za domovino, starše, otroke, dom, premoženje in svoja prizadevanja toliko pretrpeti in si zato nalagamo tako hude in nevarne napore, kako bi se morali šele potruditi, da bi pozorno poskrbeli za vse, kar zadeva notranjo blaginjo? Med nami ni nikogar, ki ne bi z največjo vnemo ščitil svojega zdravja ali pa si ga trudil povrniti, če ga je izgubil; vsakdo se z vsem svojim bitjem na vso moč trudi, da bi to prekratko življenje, ki si ga delimo z zvermi, ohranil, zadržal in ga, kolikor je mogoče, podaljšal. Si ne bomo torej [raje] prizadevali za zdravje svoje duše, ki ga porajajo svete reči, in za to, da bi s kratkim naporom dosegli celo večno življenje?

Med branjem zgodovine sem večkrat opazil, da so bili tisti, ki jim v ljudskem jeziku pravimo pogani, v starih časih vajeni (in mislim, da tisti, ki še niso dosegli resnice naše vere, še danes počnejo tako, če so ohranili svoje prvotne verske običaje) kar najbolj pozorno in z najvztrajnejšo vnemo obhajati sveto obredje in nihče ni mogel niti najmanj zanemariti tistega, kar pritiče Božjemu, ne da bi ga doletela kazen – čeprav še niso verjeli, da lahko duša po telesni smrti živi dalje ali da so njene zasluge lahko poplačane. Kako zelo bi se torej šele spodobilo, da bi tako ravnali mi, ki smo se že dokopali do prave veroizpovedi in zatrdno vemo, da je duša nesmrtna in lahko zavoljo dobrih del, molitev, žrtvovanja in zaobljub za časa življenja po smrti na tistem blaženem kraju doseže popolno srečo.

Tako sem bil vedno prepričan, da mora človek, ne glede na to, s čim se ukvarja in koliko ga to zaposluje, prvi dan v tednu in prvo uro dneva posvetiti Božjim rečem. Preostali dnevi ali deli dneva so lahko namenjeni posvetnim zadevam. Zdaj pa sem vas poklical, da se zberete zvečer, ker se mi je zdelo, da bo ta ura najprimernejša glede na vašo vsakodnevna opravila in delo, še posebej pa glede na mašne obrede, ki jih vsak dan obhajate na tem svetem oltarju. Prišli ste torej, da bi poslušali o tisti temi, o kateri bi vam rad spregovoril tako, da bi moja spretnost zadostila vaši želji poslušati. Moja pridiga bo o preslavnem Hieronimu in njegovih slavnih delih. Vprašam vas, kdo med vami ni pozorno prisluhnil že ob omembi njegovega imena? Komu namreč ni pomagal tako za časa svojega življenja kot tudi po smrti? Kdo ni bil deležen njegove dobrote, ne glede na rod, spol ali starost? Zato se ne bojim, da bi govoril nepovezano ali premalo umetelno, in prepričan sem, da mi boste kar najbolj željno prisluhnili

⁴ Vergerij ima v mislih ustaljeno obliko srednjeveške pridige, ki se je ponavadi začela z navedbo verza iz Biblije (t. i. *themo*), na katero se je nato naslanjala celotna pridiga, in sicer tako, da je razlagala njene posamezne dele in jih interpretirala skladno s sporočilom. Gre za najzgodnejši primer reference na nov stil pridiganja, zaradi česar je to Vergerijevo besedilo edinstven in pomemben vir za raziskovanje retoriške prakse ob prehodu srednjega veka v humanizem.

⁵ Navedba verjetno izhaja iz ene od skrajšanih verzij dela Življenja znamenitih filozofov Diogenea Laertskega, ki so krožile v srednjem veku (prim. D. L. 1.1).

Vse ljudi namreč zavezuje neka skupna pobožnost do Hieronima; vsi veselo častijo njegovo svetost in njegov spomin. Mene pa navdaja prav posebna vnema in čutim do njega edinstveno ljubezen tako zaradi starodavne pobožnosti mojih prednikov kot tudi zato, ker je ob številnih priložnostih nadvse velikodušno vidno posredoval v moje dobro in v dobro moje družine.⁶ Tako bi se počutil nehvaležnega, če se ne bi na tolikšne zasluge odzval z nekakšnim znamenjem hvaležnosti, ki bi se podalo moji študijski prizadevnosti. Dokler so jim premoženje in okoliščine dopuščale, so imeli moji starši na ta ustaljeni praznik navado (tega običaja pa so se spominjali tudi pri svojih starših), da so, potem ko so opravili sveti obred, kakor se spodobi in kot so bili vajeni, pripravili slavnostno gostijo za reveže. Najprej so poskrbeli zanje in šele nato za prijatelje, sorodnike in domače, s čimer so pri slednjih želeli vzbuditi pobožnost, pri prvih pa veselje. Vse dokler so imeli za to sredstva, so se [moji starši] trudili, da bi vsi delili njihovo veselje. Ta dan smo veselo praznovali tako javno kot v družinskem krogu. Odkar pa je sovražna usoda z vojno viхро zasakala stvari po svoji volji, je ostal le še namen, običaj pa je ugasnil. A ker v svoji revščini ne morem ničesar ponuditi, sem se odločil, da bom vsako leto do konca svojega življenja pred zborom najuglednejših meščanov obnavljal Hieronimova slavna dejanja in sijajne zasluge. In če se mi bo usoda kdaj vendarle nasmehnila, bom vsekakor nadaljeval z našim starodavnim družinskim običajem.

In res je prišel dan, ki od mene zahteva poplačilo dolga, za katerega sem podpisal zadolžnico. Resnično, pri tako širokem naboru tem je z govorom težko začeti, a še toliko težje ga bo končati. Kdo bi lahko med tako številnimi in tako pomembnimi temami izbral eno za začetek govora ali mu določil konec? Kar koli je mogoče povedati o Hieronimu, je sijajno, imenitno in izredno, in nobeno mnenje ali besede temu ne morejo ničesar dodati ali odvzeti: prav vsaka tema bi sodila na začetek govora.

Kajti ko premišlujem o vsem, o čemer sem se nameril govoriti – ne ker bi bil tega zmožen, temveč ker je to moja dolžnost in hkrati želja –, vidim dva načina, kako se lotiti tega panegirika. Oba daleč presegata moje moči in prirojene sposobnosti. Če se odločim začeti pri tistem, kar pri ljudeh naše dobe, ki se ukvarjajo s posvetnimi zadevami, pa tudi pri poganih ponavadi slavimo, in sicer literarne spretnosti, navade, izredno življenjsko plemenitost, se znajdem pred neskončno množico tem, ki jih z besedami skoraj ni mogoče pojasniti. Tako bi moral opustiti vsako upanje, da bi sploh lahko prišel do teme, ki je po tem redu na zadnjem, po pomembnosti pa na prvem mestu. Kdo bi namreč lahko zaobjel z besedami njegovo svetost, vero, pobožnost, ljubezen do drugih, upanje, še posebej pa tolikšne zasluge in neprešteto množico čudežev, ki jih je storil za časa svojega življenja ali po svoji smrti? Vse to je izven meja verjetnega ali ubesedljivega.

A naj izpustim večje teme in se najprej dotaknem tistih, zaradi katerih bi ga slavili tudi najpreprostejši. Kdo ga je dosegel v literarni umetnosti? (Da bi ga kdo prekašal, raje ne izrečem.) Kdo je bolj izstopal v kreposti? Kdo je živel bolj zmerno? Izvrstno je govoril tri jezike, hebrejsko, grško in latinsko;⁷ posedoval je vse vrste učenosti in bil je najsilnejši prevajalec. Tako je ogromno doprinesel k naši veri, saj je prevedel vse, kar uporablja latinska Cerkev. A prosim vas, izvrstni možje, s kakšno umetelnostjo! Pri Bogu, med branjem Hieronimovih knjig se počutim, kot bi bral Cicerona! Tolikšna zrelost preveva njegovo prozo in s tako sijajno milino teče njegov jezik. Prav zares se med seboj razlikujeta izključno po vsebini, po stilu pa sta si pravzaprav enakovredna.

⁶ Vergerij se sklicuje na Hieronimovo posredovanje za njegovo družino v času genovskih vojn.

⁷ Prim. Hier. Contra Rufinum 3.6: *Ego philosophus, rhetor, grammaticus, dialecticus, hebraeus, graecus, latinus, trilinguis*? Hieronimova podoba kot *homo trilinguis* je bila prisotna že v srednjem veku, v času humanizma pa je pravzaprav postala ideal in se razvila tako daleč, da so Hieronimu prisodili še znanje aramejskega in sirskega jezika – prav Martin Luther piše, da se Hieronim s svojimi petimi jeziki nikakor ne more primerjati z Avguštinom, ki je znal le enega. Rice, Eugene F. 1985. *St. Jerome in the Renaissance*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 64, 138.

Kaj šele njegovi sveti spisi! Pravijo, da tisto, česar Hieronim ni vedel, ni bilo del Božje postave.⁸ Sam pa bi šel še dlje in rekel, da je bilo tisto, česar Hieronim ni vedel, odveč in za Božje postave sploh ni bilo pomembno. Hieronim ni vedel le tistega, česar sam ni hotel vedeti; če pa ga je nekaj količkaj zanimalo, pa izredni ostrini njegovega uma ni moglo nič ostati skrito. Kot sem že omenil, je številna dela prevedel, a prosim vas, koliko jih je šele napisal! Mnoga so bila namenjena utrjevanju vernih, s številnimi pa je izpodbijal heretike. Lahko bi rekel, da še ni bilo bolj izvrstnega moža. Vsekakor pa še ni bilo moža, ki bi bil Cerkvi bolj nepogrešljiv; kajti ko je bila še v nastajanju in ko je zatem zorela, je potrebovala tako trdnega učenca, da ji je bil v oporo,⁹ tako močnega zaščitnika, da jo je čuval. Seveda pa si ne smemo misliti, da ga je Cerkev v tistem trenutku dobila po naključju, pač pa se je to zgodilo po zaslugi najvišje Božje previdnosti in Njegovega večnega načrta, da bi še nežna in šibka med tolíkšnim nevarnostnimi imela nekoga, čigar vodstvo, svarila in zaščita bi jo varovali.

Sramuje se lahko naša doba in vidi hudo prekletstvo v tem, da ni spočela niti enega moža te vrste, medtem ko je takrat eno samo stoletje porodilo kar tri velikane, ki so bili skorajda sodobniki. Takrat so namreč hkrati sijala tri še zdaj najslavnejša imena, trije najzvestejši učitelji vzhajajoče Cerkve: Ambrož, Avguštin in Hieronim – ki pa ga moramo, ne da bi druga dva občutila količkaj zavisti, postaviti pred njiju. V tistem času so živeli tudi mnogi drugi slavni možje, ki se jih pogosto spominjamo po njihovih delih. Mnogo pozneje se je rodil Gregor, mož precejšnjih literarnih spretnosti, ki je živel v veliki svetosti in ponavadi velja za četrtega med njimi.¹⁰ Ti štirje možje predstavljajo najtrdnjše temelje, na katere je oprt obstoj Gospodove Cerkve. Moj namen ni, da bi primerjal njihovo slavo in nagrade v blaženosti, še posebej, ker mi stopnja blaženosti teh nebeščanov ni znana in ker verjamem, da je njihova blaženost večja, kot je človeškemu razumu moč doumeti. Če pa govorimo o učenosti in zaslugah v totranskem življenju, ne bi mogel nihče, ki vsaj malo pozna njegove spise ali tisto, kar so o njem napisali drugi, zanikati, da moramo Hieronima postaviti pred vse ostale. Morda ga je kdo drug prekašal v številu knjig ali v njihovem obsegu, zagotovo pa ni nikogar, ki bi pisal tako zrelo, hkrati pa bi bilo njegovo pisanje tako vplivno, pomembno in, kar vsekakor ni najmanjšega pomena, tako nujno potrebno za Cerkev. A mislim, da sem o njegovih spisih že povedal toliko, kolikor dopušča zapoved jedrnatosti za to pridigo.

Toda kaj naj rečem o njegovem življenju in nravstveni trdnosti? Moj govor še ni prišel tako daleč, da bi spregovoril o vsem, kar je storil kot svetnik, kot pravi kristjan, kot nekdo, ki si zasluži nebesa. Kajti to, da je veliko pisal, tudi o veri, in živel pravično življenje v skladu krepstjo, si deli s posvetnimi ljudmi, ki niso pokvarjeni (a so pogani ali brezbožneži). Naj torej sledim svojemu načrtu in vas vprašam: kdo je bil zmernejši, kdo pravičnejši, kdo bolj preudaren, kdo se je bolj odlikoval v vrlinah, kdo je bolj hrabro prenašal nesreče, odvrčal nasprotnike, si zadajal napore in neomajno trpel žalitve in preganjanja, ki jih je bil često deležen? Prosim vas, kako vzdržen, varčen, kreposten, obvladan in pozoren je bil, kako si je prizadeval za poštene študije, kako premišljeno in moralno dobro je ravnal:¹¹ da, prav v vsem je izstopal.

⁸ Ta trditev izhaja iz ponarejenega pisma sv. Avguština, *Epistola de magnificentis Beati Hieronymi* (BHL 3867). Pismo je bilo del kompilacije »Vita et transitus sancti Hieronymi« s konca 14. stoletja, ki je vsebovala še apokrifni pismi Evzebija iz Kremone in Cirila Jeruzalemskega. Vsa tri pisma so bila namenjena oplemenitvi legende o Hieronimovem življenju in so se osredotočala predvsem na njegovo smrt in čudeže. Dotično Psevdo-Avguštinovo pismo sicer poroča o Avguštinovem videnju Hieronimove duše, ki so jo ob njegovi smrti angeli ponesli v nebesa.

⁹ *Tam solidum cui inniteretur cardinalem*. Vergerij se poigrava z latinsko besedo *cardo*, iz katere izhaja tudi kasnejša beseda *cardinalis*, kardinal, in pri tem cilja na takrat uveljavljeno, a anahronistično prepričanje, da je bil Hieronim kardinal. Ena od posledic te tradicije so mnoge Hieronimove upodobitve kot učenjaka v kardinalskem plašču med knjigami v svoji študijski sobani, ena najbolj znanih je npr. slika Antonella Messine *San Girolamo nello studio*.

¹⁰ Mišljeni so seveda zgoraj naštetih štirih cerkvenih očetjev, poleg Hieronima še Ambrož (ok. 339–397), Avguštin (354–430) in Gregor Veliki (ok. 540–604).

¹¹ »In rectis operationibus sagax: Recta operatio« tu pomeni toliko kot pravična naravnost, moralno dobro ravnanje.

A bojim se, predobri očetje, da bi bila moja vnema, s katero tako silovito razgrinjam velika dela tega presvetega moža, nespodobna. Morda se vam bo namreč zdelo: ta si domišlja, da lahko dojam in ubesedi tolikšno množico tako pomembnih reči. A ni tako. Ne podcenjujem njihove veličine in ne slepim se o zmoglostih svojega razuma ali o svoji govorniški spretnosti. Pač pa me k temu žene silno nagnjenje do njega in na tako širnih poljanah njegove slave ne morem vzdržati navala besed.

Vedel sem, da bi bilo dovolj, če bi se držal prvotnega namena in bi, potem ko bi povedal nekaj malega, z govorom končal in vas v tišini prepustil občudovanju vsega ostalega – še posebej, ker prav človek, o komer govorimo, v enem od svojih pisem pravi, da niti vsi človeški jeziki skupaj ne bi zadostili nebeški slavi.¹² Storil bi, kot sem nameraval, a ko sem opazil, da me med tem, ko govor teče dalje, še naprej željno poslušate in ni nihče odvrnil oči ali ušes, sta moj užitek in želja, da bi nadaljeval, rasla. Presodil sem, da zagotovo ne bi tako pozorno poslušali nečesa, kar vam ne bi ugajalo. Da bi tako izpolnil vaše želje in hkrati svoje namere, sem se odločil prepustiti toku govora, kakor sem ga začel. Toda ker lahko vrline, ki sem jih omenil, ob pobožni veri vodijo do tistega, o čemer sem sicer nameraval govoriti na koncu, bom zdaj prešel k temu in se prostovoljno vrgel v širno morje, iz katerega ne more nihče varno izplavati, pa naj bo še tako izkušen. A v zavedanju nevarnosti se ne bom preveč oddaljil od obale.

Kdo bi lahko upal, da bo, ko bo govoril o temah, ki se jih bo sedaj dotaknil moj govor – izpustil bom Hieronimovo gorečo vero, globoko usmiljenje do sočloveka, in neomajno zaupanje v večno življenje –, z besedami zaobjel vsa njegova sveta dela in posamezna znamenja njegove kreposti, s katerimi je bilo prepredeno njegovo dolgo življenje vse do visoke starosti, krepko čez devetdeset let.¹³ Kdo bi naposled verjel, da bo lahko v enem dnevu strnil v govor vse primere njegovih čudežev in slavnih uslug, katerih neprekinjeni tok se že skoraj tisoč let vije vse do naše dobe in smo ga v veliki meri že izkusili? Sam se tega raje ne bom lotil, saj priznam, da ne bi bil kos takšni nalogi. Dovolj mi bo zgolj površno spregovoriti o nekaterih temah, toliko, da si, kot pravijo, z njimi omočim ustnice.

Pa vendar je treba o tem marsikaj povedati in je bilo marsikaj že povedano; pri čemer »marsikaj« velja, če imamo v mislih tistega, ki govori [sc. Vergerija samega], vendar pa je to pravzaprav malo, če pomislimo na vse, kar bi bilo še treba povedati, če bi kdo želel povsem izčrpati to temo. Ni se mi namreč treba bati, da bi o tem lahko povedal preveč, saj pri tej temi ne more biti nič pretirano. Četudi bi prebil dneve in noči v besedah in tako nadaljeval še mesece in leta, bi lahko povedal le nekaj malega od vsega, kar bi se dalo reči. Tako bom nadaljeval bolj površno in čim bolj jedrnato.

Naj najprej povem, da si, kadar vidim Hieronimove spise, ki venomer odsevajo duha in navade svojega avtorja, in kadar berem zgodovinska dela, ki po svojih zmoglostih opisujejo njegove besede in dejanja, v duhu predstavljam moža, čigar podoba si spet in spet priključem v misli: podoba modrega starca, kakršen je bil v zadnjih letih pred smrtjo, z belimi lasmi in brado, strogega obraza,¹⁴ izredno bistrega učenjaka, ki pa je obenem kar najbolj skromen. Ni namreč nosil izbranih oblačil in prekrasnih ogrinjal, kot smo jih danes vajeni pri naših prelatih, obilni trebuh se mu ni povešal pod težo lastne tolščice; pač pa je bil povprečne postave, čeprav se je poznalo, da

¹² Hier. Ep. 1.1: Psevdo-Evzebijovo pismo iz kompilacije »Vita et transitus«, omenjene zgoraj, gre še stopnjo dlje in premalo močnim človeškim jezikom doda še angelske: »Si linguis hominum loquerer et Angelorum, suum laudandi genus necdum attingerem.«

¹³ Navedbo, da je Hieronim živel preko 90 let najdemo pri mnogih avtorjih. Možni Vergerijevi viri so anonimna srednjeveška legenda »Vita Divi Hieronymi«, bolj znana po svojem incipit: *Plerosque nimirum*, življenjepis Nicola Maniacorie, »Sancti Eusebii Hieronymi vita«, *Zlata legenda* Jakoba iz Voragine, Psevdo-Evzebijovo pismo »Epistola de morte«, omenjeno zgoraj, ali bolonjski pravnik in eden prvih urednikov Hieronimovih del Giovanni d'Andrea in njegova kompilacija *Hieronimianus*. Hieronimova starost je v renesansi postala variabilna in se je gibala od osemindeset let in šest mesecev do devetindevetdeset let.

¹⁴ Podoba predstavlja še drugi najpogostejši način upodabljanja Hieronima, in sicer kot razcapanega in shujšanega, a vendar dostojanstvenega starca, ki opravlja pokoro v puščavi; primer je npr. Bellinijev *Girolamo nel deserto*.

je telo občasno podvrgel trdemu postu, njegova oblačila pa so bila stara in raztrgana ter jih je nosil zgolj iz nuje in nikdar zaradi razkošja.¹⁵ Takšna podoba se mi zdi prijetna, hkrati pa nadvse uporabna. Kadar koli si zaželim, si namreč priključim predse svojega najzvestejšega zavetnika in v njegovi prisotnosti si ne drznem reči ali storiti ali celo pomisliti ničesar zlega. Njegova spodbuda me opogumi za plemenita prizadevanja in navda z veseljem upanjem.

In zakaj se ne bi opogumil? Kajti Hieronim ni zgolj z besedo in spisi učil, kako mora ravnati dober mož in pravi kristjan ter na kaj mu je na podlagi tega upati, temveč je vse to udejanjal z lastnim zgledom. Čeprav je že dosegel najvišjo stopnjo dostojanstva, ko so ga v Rimu slavili za najboljšega in najpametnejšega, je raje odšel in se zaprl med stene samostana; beže iz Rima (takrat najlepšega in najpomembnejšega mesta na svetu) se je umaknil v puščavniško samoto, in kaj je tam prestajal, je najprimerneje opisati z njegovimi lastnimi besedami. Kadar pridigam o njem, jih pogosto navedem:¹⁶ »O koliko krat, ko sem živel v puščavi, v tisti prostrani samoti, izžgani od pekočega sonca, ki daje menihom revno bivališče, se mi je zazdelo, da sem sredi rimskega razkošja. Bil sem sam, bil sem ves zagrenjen. Od odrevenelih udov me je bilo groza grobe raševine in umazana koža je dobila barvo kakor Etiopijec. Vsak dan solze, vsak dan zdihovalje, in kakor me je proti volji posilil spanec, sem na golih tleh premetaval kosti, ki so se komaj držale skupaj. O jedi in pijači pa ne govori, ker tudi bolni menihi pijejo le hladno vodo in je razkošje, če kdo uživa kaj kuhanega. Tisti jaz torej, ki sem se iz strahu pred peklom obsodil v takšno ječo, tovariši samo škorpionov in zveri, sem bil često pri deklinškem rajanju. Obraz mi je bil upadel od posta, a srce mi je v mrzlem telesu gorelo od poželenja in pred človekom, ki je bilo njegovo meso že mrtvo, je plapolal samo ogenj sle. Tako zapuščen in brez vsake pomoči sem klečal pri Jezusovih nogah, jih močil s solzami in otiral z lasmi; in uporno meso sem cele tedne podjarmiljal s postom. Ni me sram priznati revščino svoje nesreče, da, žal mi je, da nisem več, kar sem bil. Spominjam se, kako sem pogosto dan zvezal z nočjo in vpil ter se nisem prej nehal biti na prsi, dokler se ni po Gospodovem povelju vrnil mir. Celo moje celice me je bilo strah, kot da ve za moje misli. In jezen in osoren nad seboj sem sam hodil globoko v puščavo. Kjer sem našel ozke doline, divje hribe, razklane pečine, tam mi je bil kraj molitve, tam ječa za moje borno telo. In kakor mi je Bog priča, ko sem pretočil mnogo solza, ko sem dolgo obračal oči proti nebesom, se mi je včasih zazdelo, da sem v zboru angelov, ter sem vesel in radostno zapel: ‚Za teboj bomo tekli, za vonjavo tvojih mazil.‘¹⁷

Se vam vsa ta dejanja, prečastiti možje, in kar je še mogoče sklepati, če jih razumemo, ne zdijo mogočna? Neuke množice ponavadi mislijo, da so velika dela mogoča le s pokoli, vojno, orožjem, vojsko, obleganjem mest in njihovo zasedo ter porušenjem. Vendar se motijo. Mnogo bolj se namreč odlikuje tisti, ki premaga sebe, ne sovražnika, in tisti, ki se podredi razumu, si zasluži mnogo več slave od tistega, ki si podredi mesta in kraljestva. Zato mora vse, kar je Hieronim storil in pretrpel zaradi svojega življenja v resnični krščanski veri in zaupanja v večno kraljestvo, veljati za mogočno in slavno. Bežal je iz mest, bežal od ljudi, bežal od samega sebe, naposled pa je ubežal tudi vsemu, kar je večinoma ljudem ljubo, da bi mogel doseči, kar je bilo ljubo njemu. Pokoril si je meso, ga izčrpaval in mučil, da se ne bi upiralo duhu in bi znalo lažje služiti ukazom razuma.

¹⁵ Prim. Hier. 43.2 Marcell, kjer Hieronim jadikuje nad navadami sodobnikov: »Vestes non ad usum tantum, sed ad delicias conquiruntur.«

¹⁶ Sledi daljši odlomek iz Hieronimovega pisma 22.7. Evstohiji v slovenskem prevodu Franca Ksaverja Lukmana, *Hieronim, Pisma 1* (2021, Ljubljana: Mohorjeva Družba, 133). To pismo je bilo najbolj prepisovano Hieronimovo pismo v srednjem veku in renesansi, vključeno je bilo v samostanske brevirje, hkrati pa je bilo tudi del srednjeveškega obredja (*officium*) za praznik sv. Hieronima. Različno dolge navedke iz tega pisma lahko najdemo v vseh Vergerijevih govorih, njegov *officium* za Hieronimov praznik pa je v rokopisni obliki ohranjen v beneški knjižnici Maricana (Cod. Marc. lat. XIV.254 (4535), fols. 38–42v).

¹⁷ Vp 1.3.

A čemu bi še nadaljeval? Čemu se skušam zaman dotakniti tistega, česar z nobeno močjo ne bi mogel v celoti zaobjeti? Kadar sem na tem, da bom govor zaključil, pogosto rečem, da sem »preklical napad«, s čimer želim reči, da sem, ker ne morem povedati vsega, povedal to, kar je dovolj. Toda on [Hieronim] se trga iz vajeti in ne ve, kako naj se obrzda, zato mi pogosto uide iz prijema. A naj ta tok besed zdaj vendarle preneha, naj govoru določim mero. Kajti če bi trmasto vztrajal pri obravnavi vsega, kar je še ostalo, z govorom ne bi nikdar končal, a mi prav tako nikdar ne bi uspelo poglobljeno spregovoriti o vsem. Zatorej je dovolj, če končam tukaj.

A spomnil sem se, da sem, ko sem na začetku orisal vsebino, zatrdil, da bom ob koncu pridige povedal nekaj o znamenitih čudežih, ki jih je storil Hieronim. A ker so vsi od njih nadvse znameniti in ne bi mogel krotiti svojih želja ter spregovoriti le o nekaterih, jih bom izpustil in zaključil, da vam s podaljševanjem govora ne bom povzročil neprijetnosti. Čeprav nimam strahu, da bi se to lahko zgodilo, medtem ko poslušate o takšnih rečeh, je vseeno prav, da se tudi jaz potrudim, da vas ne bi kakor koli dolgočasil ali vam bil v nadlego. Tako bom molčal o čudežih in številnih ostalih dejanjih, o ukročenih zvreh, o ozdravljenih bolnikih, o rešenih romarjih, o obujenih iz smrti in o vseh drugem, kar nam ponavadi da izkusiti milost.

Nazadnje naj omenim le nekaj, kar potrjuje nadvse ugleden vir in je samo po sebi neverjetno. Ko je bil Hieronim že v visoki starosti in blizu smrti, ji ni skušal ubežati, saj je čutil, da je blizu blaženo plačilo. Prav ob uri, ko se je njegova slavna duša selila iz telesa, jo je ne glede na veliko razdaljo, ki ga je tedaj ločevala od Hieronima, zagledal Avguštin (o tem namreč poroča prav on, ki ne zna lagati). Ne le on, pač pa tudi številni drugi nadvse sveti možje so jo pri polni zavesti in jasnem čutenju videli v spremstvu angelov, ki so jo, kot je prav, odnašali v blaženo nebeško bivališče: primerna nagrada za počastitev tako neoporečnega življenja.¹⁸ Prečastiti in najboljši očetje, naj nam Bog po Hieronimovih zaslugah in priprošnjah podeli milost in nakloni nagrade, kot sem jih opisal pri tem nadvse slavnem svetniku; to naj nam podeli Bog, ki živi in kraljuje v blaženosti na vekov veke. Amen.

Prevedla: Anja Božič

¹⁸ Kot omenjeno, Avguštinovo videnje Hieronimove apoteoze prihaja iz njegovega psevdopisma *De magnificentiis*. Avguštin poroča, da se mu je Hieronimova duša prikazala med tem, ko je pisal pismo prav slednjemu, in sicer da bi se z njim posvetoval o statusu duše po smrti in blaženosti svetnikov v nebesih. Prav takrat se mu je prikazal sam Hieronim (oz. njegova duša) in mu povedal, da je na poti v nebesa. Iz tega pisma izhaja tudi podoba Hieronima v družbi Janeza Krstnika, ki kasneje prav tako postane pogosto upodabljeni motiv slikarskih upodobitev. Avguštin naj bi v svojem videnju opazoval oba svetnika, ki v družbi angelov slavita drug drugega.